Dobruška

Kraj: Královéhradecký
Okres: Rychnov nad Kněžnou
Správní obvod: Dobruška
GPS souřadnice: 50.292014N, 16.160013E
Nadmořská výška: 287 m n. m.
První pís. zmínka: 1320 (704 let)
Počet obyvatel: 6 467
PSČ: 518 01
Adresa URL: www.mestodobruska.cz

Historie obce Dobruška

Archeologické nálezy paleolitických předmětů v bezprostředním okolí města, v Dolcích pod Křovicemi směrem k Halínu, na Domašínském kopci, u Mělčan i jinde, potvrzují zde přítomnost člověka již od nejstarších dob. Bezpečně je však lidské osídlení zdejší krajiny prokázáno nejméně od doby bronzové. Dokazují to zejména zbytky lužického hradiště na návrší lesa Chlumu nad osadou Podchlumí a mohylová žárová pohřebiště na Chlumu směrem k Semechnicím a v lese Halíně u Běstvin.

První zpráva o Dobrušce jako o městě, tzv. Mutinovo narovnání, pochází sice až z roku 1320, ale z jeho textu lze usuzovat na mnohem starší existenci města. Pradávná tržní osada Leštno, jak se původně Dobruška nazývala, vznikla na křižovatce důležitých obchodních cest. Vedla tudy odbočka stezky kladsko - polské, kterou zde protínala svitavská větev téže stezky od Rychnova nad Kněžnou a Solnice, navazující na pravěkou stezku trstenickou, spojující Polsko, Moravu a Uhry.
Výhodná poloha nesporně ovlivnila rozvoj osady, ležící téměř na okraji hraničního pralesa, která pravděpodobně ještě před drslavickou kolonizací ve 13. století nabyla městského charakteru. Dokazovalo by to alespoň právo vaření piva, jež zdejší obyvatelé užívali již před rokem 1320. Ostatní práva, známá jako hradecká či magdeburská včetně práva hrdelního, získala Dobruška až později v roce 1364. Význam města byl zdůrazněn, když se ve 14. století stalo sídlem církevní správy, děkanátu, k němuž patřily fary v Bílém Újezdě, Bohuslavicích, Boušíně, Černčicích, Černíkovicích, Červeném Kostelci, České Skalici, Deštném v Orl. horách, Dobeníně, Dobrém, Dobrušce, Dobřanech, Hořičkách, Hronově, Chvalkovicích, Krčíně, Levíně v Kladsku, Machově, Náchodě, Německé Čermné v Kladsku, Novém Hrádku, Olešnici v Orl. horách, Opočně, Přepychách, Rtyni v Podkrkonoší, Slavoňově, Skuhrově nad Bělou, Solnici, Stárkově, Třebešově, Uhřínově, Úpici, Verneřovicích, Voděradech, Zákraví a Zálezlech. První známý dobrušský plebán Dominik je doložen k roku 1354. Zprávy o dobrušské škole patří mezi první, které se o dějinách města dochovaly. Z nich se dovídáme, že školní rektor zároveň vykonával funkci radního písaře. Literátské bratrstvo, pěstující chrámový zpěv, bylo jedinou kulturní institucí ve městě. Pravá doba skutečného rozkvětu začala s příchodem Trčků z Lípy roku 1495. Za nich Dobruška získala výsadu na výroční, týdenní a koňské trhy, dostala lesy Drnov a Doubravu, Mikuláš mladší Trčka z Lípy zde zřídil pro chudé a nemocné špitál, k jehož vydržování postoupil městu ves Křovice. Měšťané získali právo volného stěhování, pakliže sehnali za sebe na grunt nástupce a obdrželi další výsady k volnému nákupu ječmene, přípravy sladu, výčepu vína a prodeje soli. Vnějším projevem bohatství města byla nákladná stavba reprezentační budovy renesanční radnice, koupě poplužního dvora v Běstvinách a konečně značná půjčka vrchnosti na

stavbu opočenského zámku. V prosperujícím městě se v průběhu 16. století také usídlila řada příslušníků zchudlé drobné šlechty. V této době byla Dobruška hospodářským i politickým střediskem opočensko - frymburského panství, nad jehož poddanými vykonávala svěřenou soudní pravomoc. Ekonomický význam města byl záměrně zvyšován řadou administrativních opatření držitelů panství. Tento slibný hospodářský i politický rozvoj byl násilně přerušen třicetiletou válkou, kdy dříve kvetoucí město bylo přivedeno na pokraj zkázy. Když k zoufalým životním podmínkám přibyl ještě útlak duchovní, kdy na základě císařských mandátů zahájily svoji činnost rekatolizační komise, vypuklo v roce 1628 v Podorlicku mohutné povstání, k němuž se jako jediné město připojila i Dobruška. Po porážce povstání bylo město potrestáno vysokou peněžitou pokutou. Brzo také změnilo svoji vrchnost. Trčky z Lípy, jimž byly za účast v protihabsburském valdštejnském spiknutí zkonfiskovány všechny statky, vystřídala hrabata Colloredo z Wallsee.

Město mělo vlastní samosprávu, v jejímž čele stál primátor spolu s 11 konšely, kteří se jednou měsíčně střídali ve funkci purkmistra. Dále ji tvořili čtyři obecní starší a městský rychtář, který mj. vykonával funkci policejního náčelníka. Od roku 1713 jsou známi dva městští rychtáři. Po Bílé hoře stál v čele města hraběcí rychtář, později zvaný hraběcí aktuár, který byl přímým zástupcem vrchnosti ve městě. Záležitosti poddanské vsi Křovic a ostatních obcí, které byly později k Dobrušce připojeny, spravoval rychtář s konšely. K městskému úřadu dále patřil radní písař, sluha, bičíci a kostelníci. Výroky hrdelního soudu vykonával kat se svými pomocníky. Z řad měšťanů byli ještě voleni hospodáři nad obecními dvory, nad vybíráním panského a zádušního šosu, nad špitálem, nad prodejem soli a vína, hajní nad obecními i zádušními lesy, čtyři rotmistři a čtyři desátníci k dozoru ve čtyřech čtvrtích města, dále dohližitelé k vodovodu, nad komíny, nad škodami, výběrčí poplatků o jarmarcích, pulzanti ke zvonům a další.

V roce 1793 byl v Dobrušce zřízen regulovalý magistrát čtvrté třídy. V roce 1849 bylo zavedeno obecní zřízení, které trvalo až do roku 1945, kdy bylo vystřídáno národními výbory. Roku 1990 byla znovu obnovena městská samospráva.

V roce 1850 se Dobruška stala také sídlem okresního úřadu, který byl ale za několik let vinou měšťanů přeložen do Opočna. Pozdější nákladné pokusy o zpětné získání úřadů již byly marné.

Sídlem okresu se Dobruška stala znovu až v roce 1944, kdy sem byl z Opočna přeložen okresní soud, a zejména však v roce 1945 zřízením okresního národního výboru, který byl v roce 1960 zrušen a jeho obce rozděleny mezi okresy Náchod a Rychnov nad Kněžnou.

Řemeslníci stejného oboru se sdružovali v cechy. V Dobrušce jsou známy cechy řeznický z roku 1493, krejčovský, ševcovský, koželužský, kožešnický, mezulánický, soukenický, tkalcovský a barchanický i cech rozličných řemesel, sdružující pekaře, mlynáře, krupaře, kováře, zámečníky, ručnikáře (výrobce ručnic) a hrnčíře. Než došlo k založení cechu, bývali jednotliví mistři stejného řemesla obvykle členy příslušného cechu v nejbližším městě nebo při menším počtu mistrů se cechy sdružovaly. V čele cechu stáli starší mistři neboli cechmistři, jejichž počet závisel na množství členů, a řídili cech na základě artikulí, které dostali od vrchnosti. Cechmistři byli voleni v plné radě cechu a potvrzováni městskou radou. O přijetí mistra do cechu rozhodovala plenární schůze cechovních mistrů. Žadatel musel předložit zachovací list, prokázat, že je člověkem svobodným, pocházejícím z manželského lože, a že je řádně vyučen. Dále si musel získat městské právo, tj. ve městě se zakoupit a dokázat svou zručnost v řemesle mistrovským kusem. V letech 1859 - 1860 byly cechy po předchozích omezeních zrušeny a řemeslníci byli začleněni do živnostenských společenstev, která

zanikla rokem 1950.
Dobruška také nezůstala ušetřena svízelů válečných událostí, zejména válek o rakouské dědictví v letech 1740–1763, při nichž český stát definitivně ztratil Kladsko a Slezsko. Zejména bylo město vyčerpáváno zásobováním téměř neustále procházejících vojsk. Rovněž za napoleonských válek tudy pochodovaly silné vojenské oddíly. V roce 1813 projížděl městem i ruský car Alexandr II.
Průběh revolučního roku 1848 byl v Dobrušce poměrně klidný. Byla sice založena Národní garda, ale k jejímu nasazení nebo k jiné vážné události nedošlo. V této souvislosti je třeba se zmínit o účasti dobrušského kaplana J. M. Roštlapila na Slovanském sjezdu v Praze.
Prusko-rakouská válka v roce 1866 Dobrušku přímo nepostihla. Bylo však zde ubytováno vojsko i ranění. Vážné nebezpečí však hrozilo městu, když ozbrojení vesničané z okolí přepadli pruský vojenský tábor u Křovic. V témže roce postihl také Dobrušku katastrofální požár, poslední z těch, kdy město téměř do základů vyhořelo.
Koncem 19. století vznikají v Dobrušce první průmyslové závody a později je sem zavedena i železnice. Aktivizaci veřejného, politického a kulturního života ve městě, zejména v druhé polovině 19. století, dokazuje vznik řady spolků.
První světová válka v letech 1914–1918 si vyžádala krvavou daň i z Dobrušky a okolních obcí. Několik desítek zdejších občanů padlo na bojištích východní, západní i jižní Evropy; řada dalších bojovala proti nenáviděnému Rakousko-Uhersku se zbraní v ruce v jednotkách československých legií. Zřejmě ojedinělou událostí v českých dějinách je vyhlášení rozpadu Rakousko-Uherska a konce světové války již 5. října 1918.
První léta nové Československé republiky byla poznamenána bouřlivým zápasem sociálním i politickým o budoucí charakter státu. Pro celý tehdejší veřejný život byl typický růst spolků i politických stran.
V poválečných letech v Dobrušce také prudce stoupla bytová výstavba. Vznikly nové ulice i řada významných budov, kupř. sokolovna, mateřská škola, občanská záložna, Husův sbor, poštovní úřad, vojenská kasárna a další.
V letech nacistické okupace byla v Dobrušce umístěna německá posádka. Za svobodu národa bojovali v zahraničních armádách i dobrušští občané a řada příslušníků protifašistického domácího odboje položila za svobodu národa svoje životy. Z rasových důvodů zahynulo v nacistických koncentračních táborech několik desítek mužů, žen i dětí - dobrušských spoluobčanů židovského původu.
Po osvobození Československa v květnu 1945 a zejména po roce 1948 došlo k hlubokým strukturálním změnám. Převzetí veškeré moci ve státě komunistickou stranou ve svých důsledcích znamenalo konec demokratického Československa. Nové poměry se projevily také v Dobrušce znárodněním místního průmyslu, praktickou likvidací řemeslnických živností a nahrazením jich nedostatečnými a dražšími komunálními službami. V zemědělství byla zahájena tzv. socializace vesnice, byla vytvářena JZD, mnohdy i násilně. Na druhé straně se toto údobí projevilo vznikem nových závodů, byla vybudována nová sídliště a celé ulice, dětské jesle, školy, sportovní stadion, kino a řada dalších budov. Ve všech venkovských částech města byly postaveny velkokapacitní kravíny a další hospodářské objekty. Koncem roku 1967 vypukla hluboká krize totalitního režimu. Ve vedení KSČ i státu se začala prosazovat demokratická opozice, připravující zásadní politické i hospodářské reformy. Konec všem nadějím však učinila sovětská okupace v srpnu 1968. Nastalo údobí tzv. normalizace, kde se však společenské rozpory jenom dále prohlubovaly. Permanentní politická a hospodářská krize nakonec vyústila v roce 1989 v tzv. sametové

revoluci, která způsobila pád totalitního režimu a návrat demokracie. Nová doba se i v Dobrušce projevila vznikem celé řady politických stran nejrůznějšího zaměření a obnovené soukromé podnikání prudkým růstem živností. V Dobrušce se také narodila řada významných osobností, z nichž je nutno uvést alespoň národního buditele, spisovatele a hudebního skladatele Františka Vladislava Heka, ředitele Národního divadla v Praze Františka Adolfa Šuberta, herce a pozdějšího ředitele Švandova divadla na Smíchově Karla Liera, lidového kreslíře a kronikáře Aloise Beera, spisovatele JUDr. Josefa Laichtera, významného českého nakladatele PhDr. h. c. Jana Laichtera, hudebního skladatele Radima Drejsla a akad. soch. Josefa Adámka.
V Dobrušce také působili vlastenečtí kněží a národní buditelé Josef Liboslav Ziegler a Josef Mnohoslav Roštlapil, malíři František Kaván, František Kupka, Věra Jičínská a další.
Dnes je Dobruška zemědělsko-průmyslovým městem.